

אָוונט אין סטעפּ

עַרֶב בְּעֶרְבָה

Evening on the Steppe

בנימין

תרגום לאנגלית: חנה פולין-גלאי

דיוקן החוקר כמשורר צעיר: "עַרֶב בְּעֶרְבָה"

ב-2017, זכיתי להרצות ביום עיון לא רגיל, שמחציתו הוקדשה ליצירות של א"ב יהושע, ומחציתו השנייה לשירי היידיש של בנימין הרשב. הופתעתי כאשר בסוף היום, ניגש אלי יהושע וברך אותי על דבריי. "אפשר להבין שעכשיו אתה אוהב יידיש?", ניסיתי. "לא", ענה יהושע, "אני עדיין לא אוהב יידיש. אני אוהב אנשים שאוהבים שירה." מתוך מבוכה, ביקשתי סלפי עם הסופר ונפרדנו.

יהושע צדק. אני מאוד אוהבת את שירתו היידיש של הרשב, או, ליתר הדיוק, שירתו של 'בנימין' או 'ה. בנימין', שמות העט שלו ככותב יידיש. ייתכן ואנשים מלומדים יתנגדו לשימוש שלי בשורש אה"ב בכל הקשור לכתיבתו של הרשב. 'אהבה' היא לא מילה שמשתלבת בקלות עם הלקסיקון האנגליטי והמדעי של מסותיו המחקריות, בהן שכיחים יותר מונחים כמו

"מסגרת ושדה רפרורי", "ריתמוס חושפיי" ו"Segmentation and Motivation in the Text Continuum of Literary Prose". אבל בשונה מבנימין הרשב החוקר, ה. בנימין לא התבייש להפגין בשיריו עוצמה רגשית, והוא כתב לעיתים קרובות על "האס און ליבע" (שנאתי ואהבתי) "בענקעניש" (געגועיי) ו"אומעט" (עצב). רגשות אלו ואחרים מופיעים בשירתו לצד תחכום צורני מודרניסטי, העמקה מחשבתית ופילוסופיה. כלומר, ה. בנימין ובנימין הרשב היו שונים זה מזה; אבל עם כל זאת, הם יכלו לשוחח אחד עם השני.

Steppe landscape in Kurmanayevsky District, Orenburg Oblast

שירי בנימין המשיכו להדהד בראשי שנים לאחר הכנס ההוא, בעיקר השיר "אָוונט אין סטעפּ" (עַרֶב בְּעֶרְבָה). הוא ככל הנראה כתב שירים מעטים קודם, אבל השיר הזה הוא היצירה המוקדמת ביותר שלו שזכתה לפרסום. בנימין כתב את

השיר בקיץ 1944, בוֹיֶאזְקוֹבָה עלִית, כפר בערבות אורנבורג, בהיותו פליט בן 16. משפחתו נמלטה לאזור, לא רחוק מגבול קזחסטן, מוילנה, לאחר הפלישה הגרמנית של יוני 1941.

על מנת להבין את השיר, כדאי להתעכב על ההקשר ההיסטורי והתרבותי שמתוכו הוא נכתב. בשנות המלחמה התמלא אזור אורנבורג פליטים יהודים ואחרים. שנים לאחר מכן, ציין הרשב כי בוֹיֶאזְקוֹבָה עלִית פעל בית ספר מצוין, ובו למד מפי אביו היסטוריה יהודית, קרא ספרות רוסית (בעיקר מיאקובסקי) אצל אינטלקטואל שגלה ממוסקבה, והשלים את מבחני הבגרות. הרשב כתב כי באותה תקופה התעמק בפרסומיה של ההוצאה לאור היידיט-סובייטית אמת. מהעיתון של ההוצאה, "אייניקייט", למד ודאי על חורבנה של עיר הולדתו, וילנה. ידיעה שפורסמה בין דפי העיתון באוקטובר 1943 בישרה בלשון שאינה משתמעת לשתי פנים כי "בא הקץ על ירושלים של ליטא." ייתכן שהרשב אף קרא על מותם של חבריו לכיתה ושל מורתו האהובה, מירה ברנשטיין, בשירו של אברהם סוצקובר "די לערערין מירע" (המורה מירה), שפורסם ב"אייניקייט" באותו אביב.

נראה אם כן כי בנימין הצעיר כותב את "עֶרֶב בְּעֶרְבָה" ברגע של מעבר תודעתי בקרב קהילת הפליטים היהודים: הם כבר נחשפו ללא מעט עובדות על הרצחנות הנאצית, אבל טרם גיבשו מסגרת או כותרת שתאפשר להם להמשיג את האסון. השיר מציג את המעבר המתוח והמייגע הזה, בין קבלת שביבי מידע על מרחץ הדמים להבנה ולהמשגה של האלימות ההמונית, שאחר כך תקרא 'השואה' או the Holocaust.

כך נוכל להבין את השינוי הרדיקלי המתרחש במהלך השיר: בתחילה, הוא מתחפש לשיר פסטורלי. השורות הראשונות עוסקות בעיקר ביפעת הצמחים ובאוויר הפתוח של הערבה. יש לזכור כי כתיבה על טבע בספרות יהודית מודרנית לא הייתה מעולם מעשה ניטרלי. השאיפה להשתייך לאדמה, לעבוד אותה ולכתוב עליה, הייתה עמוד תווך בכל תנועה מודרנית יהודית – מההשכלה עד הצינונות, דרך זרמים סוציאליסטים שונים שמשכו את ליבם של יהודים רבים. בשיח היהודי המודרני, מוטיב השדה הפתוח היה ארכיון עשיר של חזונות פוליטיים ל"תיקון" היהודים שעד כה, לכאורה, הסתגרו בעיירות צפופות. למשל, בשיר "בשדה", משתמש ח"ב ביאליק בשדה כדי לספק הסבר מדוע עמו מנוכר לאדמה:

כָּעֵנִי אֶעֱמַד לִפְנֵי הַיּוֹד הַקָּמָה הַמְּאִירָה וְשִׁמְחָה,
וְאֵדַע אֶרְעֵתָה אֶת־עֵנִי מֵהַרְבֵּה, הֵהָ, אֶרְעֵתָה אֶרְאֶנָּה!
לֹא יָדִי עֶצְבוֹכֶן, שְׁבָלִים, לֹא יָדִי קוֹמְתֶכֶן טַפְחָה,
לֹא־כַחֵי פְּזִרְתִּי בְּזָה, לֹא אֲנִי אֶצְבְּרֶנּוּ;

יש קווי דמיון בולטים בין "בשדה" של ביאליק, שבנימין עשוי היה לקרוא בתרגום יידי לפני המלחמה, ו"עֶרֶב בְּעֶרְבָה" – לכל הפחות בשורותיו הראשונות.

שאלות של טבע ומרחב היו מהותיות לא פחות בשיח היהודי הסובייטי, אפילו במהלך המלחמה. ב-1943, כתב הסופר היידי הסובייטי דוד ברגלסון שעל יוצרי היידיש לנוע ב"צעדי ענק" כדי לעמוד בקצב השינויים של מציאות המלחמה. "ספרותנו הקלאסית", כתב, "עם כל גדולתה ועומקה, נעה רק בין טוניאדבקה וגלופסק, בין בוֹיֶבְרִיק ויהופיץ." לפי ברגלסון, המלחמה דרשה דרכי ביטוי מעודכנות ביידיש עבור הלוחמים בחזית, כמו גם עבור היהודים אשר "מתגוררים בסיביר כדייגים ואף כציידים." ברגלסון קרא ליהודים למתוח את גבולותיה של שפת היידיש, לעצב אותה בהתאם לנופים החדשים ולחיים החדשים שאפשר לקיים בנופים האלה – כמו בערבת אורנבורג שבה חי וכתב בנימין הצעיר באותו זמן

ממש. כלומר, שתי המהפכות היהודיות המרכזיות של המאה ה-20, הן הציונית והן הסובייטית, עודדו את העם לצאת מהשטעטל, להפוך את היגון לפעולה ואת הקורבנות לגבורה. והטבע, בעיקר דרך מוטיב "השדה", גילם את הציווי הזה.

בתחילת "עֶרֶב בְּעֶרְבָה" נראה שבנימין מציית לרוח האידיאולוגית של ברגלסון ומהפכנים אחרים ושותל את עצמו ואת לשונו בנופה החדש של ערבת אורנבורג. אבל בדיוק כשנדמה ששבחי הטבע מתקרבים לגבולות הקלישאה, כמו בשורה - "וְרַק בְּחֻרְשָׁה הֶעָלִים מְרֻשָּׁשִׁים וּמְתַלְחָשִׁים" (שעפשען זיך און שושקען זיך די בלעטער) פונה השיר לפתע לנתיב אחר. "אָנִי עוֹמֵד, בּוֹהֵה לְמַרְמָקִים, עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַדּוּמָיָה \ וְצֵל מְכַסֶּה אוֹתִי לְאֵט לְאֵט." (איך שטיי, אין ווייטקייטן פֿאַרקוקט, און שטיל פֿאַרטראַכט, / און שפיר, ווי ביסלעכווייז אַ שְׁאָטן מִיך פֿאַרדעקט) - בתפקיד צופה בודד, בנימין מבחין בקיומו של שדה שקט מסוג שונה הממתין מעבר לאופק הערבה - השדה של מזרח אירופה, ירושלים דליטא, המקום בו "שם שיר

נְעוּרַיִם קָרַע אֶת הַשָּׁמַיִם, \ שָׁם עִם בְּנֵה כָּל חַיֵּי אֶת חַיֵּי" ושעכשיו הנאצים הפכו ל"מַלְכוּת הַמָּוֶת" - אדמה שטוחה וחסרת חיים.

כעת יש לקרוא את השיר כמעין נזיפה: איך שאפת לנטוש בקלות כזו את טוניהדבקה ואת יהופיץ? איך העזת לחשוב שניתן לעקור את יהדות אירופה משדה אחד ולנטוע אותה כלאחר יד במקום אחר? שני השדות, זה של הערבה החדשה וזה של וילנה מולדתו, מוטחים זה בזה על מפת השיר כלוחות טקטוניים, שני שטחים בהם שוררים סוגי דממה שונים בתכלית: דממה פסטורלית מול דומיית מוות, דממה שמסמנת עתיד יהודי ראוי יותר בטריטוריה חדשה ודממה של אלף שנות קיום יהודי שהיו לאפר.

לקראת סוף השיר, כותב בנימין " רַק עֲקָשׁוּ אָנִי תּוֹפֵס בְּצִלְלוֹת אֶת מְשַׁמְעוֹת הַדְּמָמָה.", כלומר, המשורר מתחיל לעכל את משמעות עקירתו מוילנה ואת משמעות האסון הענק. זה רגע של מעבר מקליטת מידע להבנתו וכתוצאה מכך, "הֶרְגָּשׁוֹת שְׁבִי, כְּכּוֹכְבִים בְּשֶׁמֶר - \ כָּבִים. \ וְאָנִי נִשְׁאָר \ בְּלִי לְשׁוֹן..." (אין מיר געפילן ווערן, ווי פֿאַרטאָג די שטערן / פֿאַרלאָשן. / און כִּבְלִיב / אָן לְשׁוֹן...") - הרגשות כולם כבים, וכמוהם גם הלשון עצמה נכבית.

תמונה משפחתית של בנימין הרשב, אחותו ושני הוריו. מסתכלים יחדיו על אנציקלופדיה בבייתם בוילנה.

השורה הזו, המסיימת את השיר, אולי מסבירה מדוע התעקש בנימין לכתוב את רגשותיו בשיריו המודרניסטיים, ולעשות זאת דווקא ביידיש. יש קשר הדוק בין היכולת לחוות רגש ובין הכישרון לדבר. בכתיבת שיריו ביידיש, חיפש בנימין דרך להיאבק בו-זמנית הן נגד כיבוי הרגש והן נגד כיבוי שפתו הפואטית, היידיש.

בנימין המשיך במסע הזה במשך עשורים, ונקט בשיטות מאבק פואטיות שונות. לפעמים כתב שירי יידיש בגאווה ולעתים בסתר, כאילו שהשפה עצמה היוותה עבורו מקלט סודי, עמדת תצפית אלטרנטיבית. מוטיב השדה חזר ועלה בשירתו, באופנים שונים, אך לא ברור אם הוא הצליח למצוא או לייצר את שדה החיים שהוא התחיל לתור אחריו בגיל 16.

בסך הכל, "עֵרֶב בְּעֶרְבָה" הוא שיר המשחזר את הצעדים הראשונים להמשגת האסון; כמו כן, הוא גם שיר על השאיפה המתמשכת של יהדות אירופה להיקשר בטבע ובאדמה; שיר שנכתב על הצורך לעצור ולהכיר בתוצאותיה של אלימות האדם, במקום לזנק לעבר נוף חדש; זהו שיר החוקר את משמעות אובדן היידיש, במובן של פירוק שדה תרבותי וחברתי מלא שאיפשר לאנשים להיות אנושיים לאורך אלף שנה, וכן הוא גם שיר על נער פליט שמנסה להיעזר בחריזה ובמקצב כדי לבנות את עצמו בשיאה של סערה היסטורית מחרידה.

אחרי שחייתי לצד "עֵרֶב בְּעֶרְבָה" קרוב לשש שנים, הרגשתי שעלי לתרגם אותו לשפת אמי, אנגלית. שאפתי להעביר את כל מה שאני אוהבת בשיר: את החריזה המתחלפת מבית לבית, את השילוב בין מצלול משחקי לדימויים ברוטליים וכנים, ואת האצת הקצב שמותירה אותנו, הקוראים, בסופה של היצירה, בקוצר נשימה של "לשון פֶּאָרְלֶאָשֵׁן" -- שפה שכבתה.

ליד EN

אין ריינער לויטערקייט פֿון שטילן אָונט,
 ווען ס'טוט דער מילדער ווינטעלע אַ בלאַז און גלעט
 דעם קעניג פֿונעם סטעפּ — אַט דעם קאַוויל דעם גראָוון,
 וואָס האָט דעם סטעפּ מיט פּוּכיק־ווייכער דעקע אויסגעבעט,
 ווען איך געכוואַליעטן פֿון בערגלעך האַריזאָנט
 נאָך לאַנגן וואַנדערטאָג, אַ מידע, טוקט די זון זיך איין,
 און רויט איז זי, ווי שעמען וואָלט זי זיך געקאַנט
 פֿאַר אַט דעם טאָג פֿון שחיטה־שוידער און פֿון פּיין,
 אויף וועלכן זי — די זינדיקע — געוואָרפֿן האָט איר ליכט און שיין,
 אין שטילער שוויגנעניש פֿון דעם אַרום, ווען מ'הערט קיין קלאַנג,
 און נאָר אין וועלדל שעפטשען זיך און שושקען זיך די בלעטער:
 "אַ, סאַראַ שיינער, סאַראַ שטילער, קילער וועטער!"
 און ס'ענטפֿערט זיי דאָס טייַכל מיט אַ זיס געזאַנג -
 מיט אַ געזאַנג פֿון פֿליסנדן, שטיל רוישנדיקן וואַסער,
 וואָס אַלץ געזעגנט זיך מיט טייַכל־ברעגן נאַסע, —
 - אין סטעפּ, ביים שוועל פֿון קילער נאַכט,
 ווען ס'בלייבט פֿון טאָג אין הימל נאָר אַ רויטער פֿלעק —
 איך שטיי, אין ווייטקייטן פֿאַרקוקט, און שטיל פֿאַרטראַכט,
 און שפּיר, ווי ביסלעכווייז אַ שאַטן מיך פֿאַרדעקט.

In the clean and clear of a quiet eve,
 when the mild wind offers her caresses
 to the king of the steppe — that soft-down quilt
 that covered the steppe, with grayish feather-grasses,

When green hills wave in the horizon
 after a long wander-day, the tired sun begins to dive,
 Red — as if ashamed of the day
 with its slaughter, with its pain
 on which she — the sinful sun — had shined,

In the silence of all that surrounds, when there is no sound,
 just leaves in the woods who whisper and murmur:
 "Oh, what fine, calm weather, oh what cool breeze!"
 and the stream responds with a sweet melody—
 with a song of fluid, calm-rushing water,
 bidding farewell to the wet banks of the river,

On the brink of a cold night, in the steppe,
 when all that's left from the day is a crimson streak—
 I stand, I stare off in the distance and quietly reflect,
 and sense, how a shadow slowly covers me.

עס דרינגט די רויקייט מיך דורך, און איך דערפיל	The calm seeps into me and I feel
ווי פֿעסט ממשותדיק, אומענדלעך איז די שטיל.	how endless that quiet is, how real.
כ'שטרעק אויס די האַנט, כ'פרוווּ זי דערטאַפן ביי דער זייט,	I stretch out my hand and try to touch it beside me,
נאָר זי — די שטילקייט נאָענטע — מיך טראָגט אַריבער ווייט:	but she, that close-by quiet, begins to carry
אַהין,	me there,
ווי דורכגעבליצט האָט קורץ נאָר בלענדיק שינענד	where—lightning-fast but blinding-bright
פֿון לעבן מיינעם	my life
דער געלונגענער באַגין.	first dawned.
אויך דאָרט איז שטיל - אין קעניגרייך פֿון טויט,	It's quiet there too—in the kingdom of death,
ווי ס'פֿלעגט אַ יוגנטליד דעם הימל שפּאַלטן,	where a youth-song once split open the sky,
ווי ס'האָט אַ פֿאַלק זיין לעבן לאַנג געבויט...	where a people had long built its life.
און איצטער הוּליעט נאָר אַ ווינט אַ קאַלטער	And now a cold wind dances alone
אין אַנגעוואַלגער פֿון געברוך, פֿון ציגל, שטיינער,	through piles of scrap, of bricks, of stones
און רעשטלעך מענטשן-ביינער.	and leftover human bones.
אויך דאָרט הערשט שטילקייט איצט, ווי אַלץ פֿון אַש איז גראָ,	There too, where all is grey from ash, quiet now reigns.
און נאָר אַ מאָל אַ קראַקע טוט אַ שוואַרצע קראָ.	From time to time — a lone black crow may call,
ווי ס'האָט אַפֿילו שוין דער טויט נישט מער קיין שליטה,	where even death has lost control,
ווייל ס'דרינגט דאָס לעבן נישט אַדורך דעם צאַם פֿון שטעכיק דראָט,	since life can't break through the barbed wire gate,
ווי ס'איז די חורבֿה — אַ מצבֿה צוגעשמידטע	where the ruin is — a headstone welded
צו דעם געשענדטן פנים פֿון אַ שטאָט...	onto the city's raped face.

ערשט איצט באַנעם איך קלאַר דעם זין פֿון אַט דער שטילקייט. Only now do I grasp what that quiet means.

און כאַטש עס וויקלט מיך די נאַכט אַרום מיט קילקייט, — And though the chill of night engulfs me,

עס האַט דער האַס אין מיר אַ פֿייער אַנגעצונדן — hatred sparks a fire within

דער האַס, געבאַרענער אין האַרץ פֿון טיפע ווונדן. hatred, born of the heart's deep injury.

פֿון מיינע גליענדיקע אויגן טרערן I drive

כ'טרייב. the tears from my glowing eyes.

אין מיר געפֿילן ווערן, ווי פֿאַרטאָג די שטערן — Like stars before sunrise, all my feeling inside

פֿאַרלאָשן. is snubbed out.

און כ'בלייב And I remain, without

אַן לשון... Language.

אוראַל 1945 [אין טאַקע אויף טשיקאָוועס: זומער 1944] Poem originally published in Shtoybn [Dust], (Munich: Mercaz Dror, 1948)
Written in Verkhaya Vyazkova, Russia, Summer 1944

** I wish to thank several readers for their helpful comments on this translation: Raphael Halff, Ruth Pollin-Galay, Betzalel Strauss and an anonymous reviewer.*

ליד

אין ריינער לויטערקייט פון שטילן אָוונט,
ווען ס'טוט דער מילדער ווינטעלע אַ בלאַז און גלעט
דעם קעניג פֿונעם סטעפּ — אָט דעם קאָויל דעם גראָוו,
וואָס האָט דעם סטעפּ מיט פּוּכיק־ווייכער דעקע אויסגעבעט,

ווען איך געכוואַליעטן פֿון בערגלעך האַריזאָנט
נאָך לאַנגן וואַנדערטאָג, אַ מידע, טוקט די זון זיך איין,
און רויט איז זי, ווי שעמען וואַלט זי זיך געקאָנט
פֿאַר אָט דעם טאָג פֿון שחיטה־שוידער און פֿון פיין,
אויף וועלכן זי - די זינדיקע - געוואָרפֿן האָט איר ליכט און שיין,

אין שטילער שווינגעניש פֿון דעם אַרום, ווען מ'הערט קיין קלאַנג,
און נאָר אין וועלדל שעפטשען זיך און שושקען זיך די בלעטער:
"אַ, סאַראַ שיינער, סאַראַ שטילער, קילער וועטער!"
און ס'ענטפֿערט זיי דאָס טייַכל מיט אַ זיס געזאַנג —
מיט אַ געזאַנג פֿון פֿליסנדן, שטיל רוישנדיקן וואַסער,
וואָס אַלץ געזעגנט זיך מיט טייַכל־ברעגן נאַסע, —

- אין סטעפּ, ביים שוועל פֿון קילער נאַכט,
ווען ס'בלייבט פֿון טאָג אין הימל נאָר אַ רויטער פֿלעק —
איך שטיי, אין ווינטקייטן פֿאַרקוקט, און שטיל פֿאַרטראַכט,
און שפיר, ווי ביסלעכווייז אַ שאַטן מיך פֿאַרדעקט.

עב

בַּשְׁקִיפּוֹת הַצְּלוּלָה שֶׁל הָעֶרֶב הַשְּׁקֵט,
כְּשֶׁהַרוּחַ הַקָּלָה נוֹשֶׁבֶת וּמְלַטֶפֶת
אֶת מַלְכַת הָעֶרֶבָה — הַלְעֵנָה הָאֶפְרָה
שֶׁכִּסְתָּהָ אֶת הָעֶרֶבָה בְּשִׁמְיַת מוֹדֵי רַבָּה, —

כְּשֶׁהַאֶפֶק, בְּגָלִים שֶׁל נְבֻעוֹת יִרְקוֹת,
וְאַחֲרֵי יוֹם נְדוּדִים, עֵיפָה, צוֹנַחַת הַשְּׁמַם
וְהִיא אֲדָמָה כְּאִלוּ יִכְלָה לְהִתְבַּיֵּשׁ
בְּיוֹם חֲלָחְלָה שֶׁל שְׁחִיטָה וַיְסוּרִים,
שֶׁעָלְיוּ הִיא — הַחוּטָאָת — זְרָקָה אֶת אֹרֶה וְזָהָרָה, —

בְּדוּמְיָה הַשְּׁקֵטָה שֶׁמִּסְבִּיב, כְּשֶׁאִישׁ אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ כָּל צִלִּיל,
וְרַק בְּחִרְשָׁה הַעֲלִים מְרַשְׁרָשִׁים וּמִתְלַחֲשִׁים:
"הוּ מָה יָפָה, מָה שְׁקֵט הָעֶרֶב הַצּוֹנָה!"
וְהַנַּחַל עוֹנָה בְּזֶמֶר מְתוֹק —
בְּזָרֵם שֶׁל מַיִם רוֹגְשִׁים חֲרִישִׁית,
וְנִפְרָדִים לֹלֵא הַרְף מַחֹפֵי הַנַּחַל הַרְטָבִים, —

— בְּעֶרְבָה עַל סֵף הַלְיָלָה הַצּוֹנָה
כְּשֶׁבְּשָׂמִים נִשְׂאָר מִן הַיּוֹם רַק כְּתָם אָדָם —
אֲנִי עוֹמֵד, בּוֹהֶה לְמִרְסָקִים, עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַדוּמְיָה
וְצֵל מְכֻסָּה אוֹתִי לְאֵט לְאֵט.

הדומיה חודרת את גופי, ואני חש,
 ככה ממשית, מוצקת, אינסופית היא הדממה.
 אני מושיט את היד, מנסה למשש אותה לצדי,
 אך היא, הדומיה הקרובה — מסיעה אותי הרחק:
 לשם,
 למקום בו הבזיקה, קצרה ומסנוורת, ראשית חיי.

גם שם דממה — במלכות המות,
 שם שיר נעורים קרע את השמים,
 שם עם בנה כל חייו את חייו
 ועכשו מתהוללת רק רוח קרה
 בערמות שברי ברזל, לבנים, אבנים,
 ושאריות עצמות אדם.
 גם שם שולטת הדממה, דממות.
 שם הכל אפר מן האפר
 ורק לפעמים עורב שחור מקרקר,
 שם אפילו למות אין שליטה יותר,
 כי החיים לא יחדרו גדר של תיל דוקר,
 שם החרבה היא מצבה מרתכת
 אל אנס פנייה של עיר...

עס דרינגט די רויקייט מיך דורך, און איך דערפיל
 ווי פֿעסט ממשותדיק, אומענדלעך איז די שטיל.
 כ'שטרעק אויס די האנט, כ'פרווי זי דערטאפן ביז דער זייט,
 נאָר זי — די שטילקייט נאָענטע — מיך טראַגט אַריבער ווייט:
 אַהין,
 וווּ דורכגעבליצט האָט קורץ נאָר בלענדיק שיינענד
 פֿון לעבן מיינעם
 דער געלונגענער באַגין.

אויך דאָרט איז שטיל — אין קעניגרייך פֿון טויט,
 וווּ ס'פלעגט אַ יוגנטליד דעם הימל שפּאַלטן,
 וווּ ס'האָט אַ פּאַלק זיין לעבן לאַנג געבויט...
 און איצטער הוֹליעט נאָר אַ ווינט אַ קאַלטער
 אין אַנגעוואַלגער פֿון געברוך, פֿון ציגל, שטיינער,
 און רעשטלעך מענטשן־ביינער.
 אויך דאָרט הערשט שטילקייט איצט, וווּ אַלץ פֿון אַש איז גראָ,
 און נאָר אַ מאָל אַ קראַקע טוט אַ שוואַרצע קראַ.
 וווּ ס'האָט אַפֿילו שוין דער טויט נישט מער קיין שליטה,
 ווייל ס'דרינגט דאָס לעבן נישט אַדורך דעם צאַם פֿון שטעכיק דראַט,
 וווּ ס'איז די חורבֿה — אַ מצבֿה צוגעשמידטע
 צו דעם געשענדטן פנים פֿון אַ שטאַט...

רק עכשו אני תופס בצלילות את משמעות הדממה.
 ולמרות הלילה העוטף אותי בצנה
 הדליקה השנאה בי אש,
 השנאה שנולדה בפצעים עמקים, השנאה שבלב.

מעניי הלוהטות אני מגרש
 את הדממות.
 הרגשות שבי, ככוכבים בשחר —
 קבים.
 ואני נשאר
 בלי לשון...

ערשט איצט באנעם איך קלאר דעם זין פון אט דער שטילקייט.
 און כאטש עס וויקלט מיך די נאכט ארום מיט קילקייט, —
 עס האט דער האס אין מיר א פייער אנגעצונדן —
 דער האס, געבארענער אין הארץ פון טיפע ווונדן.

פון מינע גליענדיקע אויגן טרערן
 כ'טרייב.

אין מיר געפילן ווערן, ווי פארטאג די שטערן —
 פארלאשן.
 און כ'בלייב
 אן לשון...

אוראל 1945 [אין טאקע אויף טשיקאווועס: זומער 1944]

חנה פולין-גלאי היא מרצה בכירה בחוג לספרות באוניברסיטת תל אביב, וגם ראשת [המכון ללשון, ספרות ותרבות היידיש על שם יונה גולדריץ](#). ספרה הראשון, [Ecologies of Witnessing: Language, Place and Holocaust Testimony](#) יצא לאור בהוצאת Yale University Press ב-2018. [הפרויקט החדש](#) של פולין-גלאי בודק איך אירועי השואה גרמו לשינויים רדיקלים בלשון היידיש, והניסיונות לתעד אותם.

